

27.4.2021

Naturvårdsverket
Egon Enocksson
registrator@naturvardsverket.se

Underrättelse 17.12.2020 / Ärendenr NV-09513-20, Åtgärdsprogram för Sveriges havsmiljö

Svar på de svenska myndigheternas underrättelse till Finland, i enlighet med Esbokonventionens protokoll om strategiska miljöbedömningar, om förslag till åtgärdsprogram för Sveriges havsmiljö enligt EU:s direktiv (2008/56/EG) om en marin strategi

Sverige har underrättat Finland, Norge och Danmark i enlighet med Esbokonventionens protokoll angående förslag till åtgärdsprogram för Sveriges havsmiljö ("Marin strategi för Nordsjön och Östersjön: Samråd om uppdaterat åtgärdsprogram för havsmiljön i Nordsjön och Östersjön 2022 - 2027"). Samrådet utförs i enlighet med artikel 10 i protokollet om strategiska miljöbedömningar till konventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang (Esbokonventionen), samt enligt Europaparlamentets och Rådets direktiv 2001/42/EG om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan, angående ett förslag till åtgärdsprogram och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning enligt EU:s ramdirektiv om en marin strategi (2008/56/EG). Enligt detta direktiv skall medlemsstaterna, för varje berörd marin region eller delregion, identifiera de åtgärder som behöver vidtas för att uppnå eller upprätthålla en god miljöstatus, fastställd i enlighet med artikel 9.1, i sina marina vatten. Framtagande av åtgärdsprogrammet är sista steget i den sexåriga förvaltningscykeln som i havsmiljödirektivet beskrivs som den marina strategin.

I sin underrättelse har de svenska myndigheterna inbjudit Finland att delta i miljöbedömningsprocessen och lämna synpunkter på förslaget till åtgärdsprogram, miljökonsekvensbeskrivning och de gränsöverskridande miljökonsekvenserna.

Finlands miljöministerium har begärt utlåtanden av myndigheter och organisationer om det materiel som Sverige har lämnat in. Materiel har också gjorts tillgängligt för allmänheten på internet. Remisstiden i Finland pågick från den 1 februari till den 12 april 2021. Utlåtanden har inkommit från Forststyrelsen, Geologiska Forskningscentralen (GTK), Naturresursinstitutet, närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland, närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten, Ålands landskapsregering, Centralförbundet för Fiskerihushållning, Förbundet för Vattenskyddsföreningarna i Finland. Samtliga utlåtanden bifogas. Kommunikationsministeriet, Meteorologiska institutet, Trafikledsverket och Egentliga Finlands förbund har meddelat att de har inget att anmärka gällande Sveriges åtgärdsprogram för havsmiljö och tillhörande miljökonsekvensbeskrivning.

Miljöministeriet meddelar att Finland vill delta i miljöbedömningen av Sveriges åtgärdsprogram för havsmiljö enligt artikel 10 i protokollet om strategiska miljöbedömningar.

Miljöministeriet anser att det uppdaterade åtgärdsprogrammet är logiskt strukturerat och ger en bra uppfattning om hur Sverige tänker förverkliga åtgärdsprogrammet under perioden 2022 - 2027. Gällande förslaget till åtgärdsplan för havsmiljön vill miljöministeriet framföra följande synpunkter.

Teman/åtgärder som ger möjligheter för samarbete mellan Sverige och Finland

Samarbetet mellan Sverige och Finland gynnas av att det finns likheter mellan ländernas åtgärdsprogram. Detta har bägge länderna noterat i sina förslag till åtgärdsprogram. Förutom möjligheter för gränsöverskridande samarbete, ger likheterna möjligheter för samarbete även gällande samfinansiering, metoder, samt utbyte av erfarenheter om hur åtgärderna utförs och hur effektiva de är.

Flera av de nya åtgärderna är liknande som Finland föreslår som nya åtgärder. Bland annat: ÅPH51 (sjöfartens miljöpåverkan), ÅPH 52 (samordnat oljeskydd), ÅPH 54 (båtars bottenfärger) och ÅPH 58 (underlag och vägledning till ekosystembaserad havsförvaltning)

Dessutom är flera av Sveriges existerande åtgärder från perioden 2016 – 2021 i Tabell 2 och Tabell 3, som föreslås modifieras och ingå i det nya programmet är liknande som Finland föreslår, eller som ingår i de åtgärder som Finland har för perioden 2016 – 2021. Dessa är, bland annat: ÅPH10 (internbelastning), ÅPH 15 (farliga ämnen och påväxt på fartygsskrov), ÅPH 19 (insamling av fiskeredskap), ÅPH27 (marina skyddsområden), samt ÅPH 29 (åtgärder mot fysisk påverkan och biologisk återställning av kustvattenmiljön). I Tabell 3 är åtgärderna ÅPH 4 (fredning av hotade kustlekande bestånd) och ÅPH 7 (nya fredningsområden), ÅPH20 (informationskampanj om marint skräp), ÅPH 24 (åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper i marin miljö), ÅPH 25 (kunskapsbyggande program för hotade arter och naturtyper i marin miljö), ÅPH 30 (ekologisk kompensation och restaurering av marine miljöer), samt ÅPH 31 (ålgrens-restaurering).

Nu när samtliga EU medlemsländer är sena i att uppnå en god miljöstatus i sina havsområden före utgången av 2020, så kommer EU kommissionen sannolikt att skärpa utvärderingen av ländernas åtgärdsprogram och sannolikt att fästa ännu högre uppmärksamhet i hur effektivt länderna samarbetar. Det faktum att Sverige och Finland har så pass många åtgärder som är liknande, ger goda möjligheter att öka samarbetet. Våra bägge länder gör detta redan nu inom ramen för HELCOM samarbetet, speciellt i samband med uppdateringen av HELCOMs aktionsplan (BSAP), men vi kan även öka det bilaterala samarbetet gällande gemensamma teman och åtgärder.

Gränsöverskridande samarbete

Åtgärdsprogrammet har delar som är gränsöverskridande, och därför av intresse för Finland, samt för våra bägge länders samarbete gällande havsmiljön inom ramarna för multinationella avtal, som HELCOM, samt EU's reglering gällande fiske, och samarbete i BALTFISH. Härtill ställer sig Finland positivt till fortsatt bilateralt samarbete.

Vissa av de likheter mellan Sveriges och Finlands övervakningsprogram som beskrivs i föregående del kan möjligen utföras effektivare genom ett tätare samarbete mellan Sverige och Finland. Dessa är i Tabell 1 bland annat ÅPH51 och ÅPH 52 (via vårt samarbete i HELCOM och IMO), ÅPH 58 (via vårt samarbete i HELCOM och VASAB arbetsgrupp gällande havsplanering, samt bilateralt), i Tabell 2 bland annat ÅPH 10 (via HELCOM samarbetet och bilateralt), ÅPH 19 (för de Finska fiskefartyg som eventuellt besöker hamnar i Sverige, och Svenska fiskefartyg som eventuellt besöker hamnar i Finland). ÅPH 27 samt ÅPH 7, är speciellt viktiga då det i allt högre grad lyfts fram ett behov att öka täckningen av marina skyddsområden upp från 10% till 30% täckning. Andra teman för gränsöverskridande samarbete är åtgärder för hotade arter som förekommer i våra respektive länder, som havs-lekande harr, och ål.

I vårt gränsöverskridande samarbete vore det bra att även inbegripa Åland, som har egna åtgärdsprogram för såväl vattendirektivet som havsmiljödirektivet, vilket framgår från dokument som nås via landskapsregeringens websida.

Samarbete gällande undantag för vissa teman

Härtill finner vi det intressant att läsa om de undantag Sverige redogjort för i samband med sin åtgärdsplan. Sverige åberopar undantag från att nå god miljöstatus för vissa temaområden, precis som Finland. EU kommissionen kommer att noggrant granska de argument som medlemsstaterna anger. Därför ligger det i våra änders intressen att samordna argumenteringen för undantagen. Skillnader i argumenteringen kan i sin tur försvaga vår argumentering gentemot EU. Detta avsnitt i den Svenska åtgärdsplanen är välskrivet och har vissa likheter med de undantag vi identifierat, men även skillnader. Likheterna gäller till exempel bentiskt födosökande fåglar (Finland nämner arterna Alfågel, Svärta, Ejder) samt pelagiska och demersala arter i Västerhavet och Östersjön (Finland nämner arterna vandrings-sik, gös, ål och torsk). Övergödningen (Finland söker undantag för alla delar av deskriptor 5) har vi också tagit upp bland teman för undantag samt vissa farliga ämnen (Finland nämner PBDEs och Cesium-137). Men vi har också skillnader i de undantag våra länder tänkt inkludera i åtgärdsplanen. Sverige tar upp behovet av undantag för knobbsäl, en art som Finland inte har, men däremot nämner Finland ett behov för undantag för tumlare. Tumlarerna är dock mer allmän vid Sveriges havsområden än vid Finlands havsområden, vilket förklarar detta. Sverige söker undantag för farliga ämnen i livsmedel (fisk och skaldjur), vilket Finland inte tänkt göra.

Havsplanering

Den fysiska havsplaneringen mellan Sverige och Finland är viktigt för att befrämja havsplaneringens mål och åtgärdsplanen ger goda möjligheter för detta. Flera av de föreslagna åtgärderna är kopplade till regleringen av användningen av havsområden och är därför viktiga att beakta i den fysiska havsplaneringen. HELCOMs och VASABs gemensamma arbetsgrupp, som arbetar med Östersjöländernas samarbete gäller havsplanering, fungerar som ett centralt organ för att uppnå målsättningarna för både havsplanering och havsmiljösamarbetet i Östersjön. Såväl Sverige som Finland är aktiva medlemmar i den här arbetsgruppen och vårt önskemål är att fortsätta med detta och komplettera vid behov med bilaterala möten.

Till slut miljöministeriet hoppas att de utlåtanden som miljöministeriet har mottagit, i den mån det är möjligt, kan beaktas i beredningen av och beslutfattandet kring programmet och dess miljöbedömning.

Sammandrag av utlåtandena

Forststyrelsen

I utredningen konstateras det att en stor del av de tidigare fastställda miljökvalitetsnormerna för en god status i havsmiljön inte har uppnåtts och 15 nya åtgärder föreslås i åtgärdsprogrammet. Utöver dessa är också antalet åtgärder som redan presenterats i de tidigare åtgärdsprogrammen och som inte har genomförts stort (cirka 70 % har genomförts bristfälligt eller är fortlöpande) och de kräver fortfarande ett effektivare verkställande. Undantag för att uppnå målen för en god havsmiljö kommer att sökas, och de motiveras med fördröjningar som beror på naturliga orsaker och med att de är beroende av andra staters åtgärder. De undantag för näringsbelastning och miljöskadliga ämnen som söktes tidigare måste förlängas. Dessutom söks nu undantag för biologisk mångfald, kommersiellt utnyttjade fisk- och skaldjursbestånd samt nedskräpning av havet. Det är oroväckande att det finns så stora brister när det kommer till att uppnå god status. Mot denna bakgrund bör man i fortsättningen göra kraftigare satsningar på att förbättra havsmiljöns status för att åtgärda situationen. I framtiden kan klimatförändringen ytterligare försvåra situationen, till exempel genom att urlakningen av näringsämnen ökar, så genomförandet av åtgärderna bör påskyndas.

Vad gäller åtgärdsprogrammets konsekvenser konstateras det att de föreslagna åtgärderna inte har några betydande positiva eller negativa gränsöverskridande konsekvenser. Detta beror delvis på att åtgärdernas konsekvenser inte antas förverkligas förrän på längre sikt. Åtgärdsprogrammet har en särskild betydelse i Bottniska viken, där havsområdets status mer än när det gäller övriga Östersjön beror på åtgärderna i endast två stater, Finland och Sverige. Bottenhavet och Bottenviken har länge haft en bättre status än övriga Östersjön. På senaste tiden har dock tecken på att eutrofieringen ökar även i det öppna havsområdet i Bottniska viken (särskilt i Bottenhavet och Kvarken) observerats (Havsmiljöns tillstånd i Finland 2018). Detta bör man fästa uppmärksamhet vid och utreda om det går att hitta konkreta åtgärder för att vända utvecklingen. När det gäller Bottniska viken kan åtgärdernas effekt på förbättringen av

havsområdet status eventuellt utökas genom att vidta motsvarande åtgärder på båda sidor om området, vilket kan främjas genom ett starkt samarbete mellan Sverige och Finland i beredningen av åtgärderna.

I programförslaget har det gjorts ett försök att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av att genomföra åtgärdsprogrammet. Även om beräkningen av kostnaderna för åtgärderna och nyttan av ekosystemtjänsterna är förknippad med osäkerhet, är det anmärkningsvärt att den uppskattade ekonomiska nyttan av att förbättra havsmiljöns status mångfaldigt överskrider kostnaderna för åtgärderna. Detta är en betydande och uppmuntrande observation som stöder genomförandet av åtgärderna.

De faktorer som försämrar havsmiljöns status mest anses vara näringsbelastningen, fiskets inverkan på naturresurserna och den belastning miljöskadliga ämnen orsakar. Dessa faktorer har central inverkan på om målet för den biologiska mångfalden kommer att uppnås. En minskning av näringsbelastningen och belastningen från miljöskadliga ämnen förutsätter dock effektiva åtgärder i avrinningsområdet och är således i hög grad beroende av de åtgärder som omfattas av vattendirektivet. Om de åtgärder som gäller avrinningsområdet genomförs, är bedömningen att det också går att uppnå god status i havsmiljön vad näringsämnen beträffar. Man måste alltså på nationell nivå se till att vattendirektivets åtgärdsprogram leder till att belastningen från land minskar, annars äventyras också målet i åtgärdsprogrammet för havsmiljön att uppnå en god miljöstatus.

Biologisk mångfald är en central faktor som är utmärkande för en god miljöstatus i havsmiljön. I programförslaget konstateras det dock att det är svårt att bedöma om det går att uppnå god miljöstatus för mångfalden genom de åtgärder som tagits upp. Bedömningen har försvårats av att det inte har funnits kvalitetsnormer för bedömningen av den biologiska mångfalden, eftersom det är svårt att ingående mäta livsmiljöernas och arternas mångfald. Definitionen av god status för mångfalden borde utvecklas så att man i fortsättningen bättre kan följa upp hur den förverkligas. Nu föreslås till exempel ingen avvikelser från målet för en god miljöstatus i vissa centrala livsmiljöer (den bentiska och den pelagiala livsmiljön), eftersom god status inte har definierats. Belastningarna som minskar mångfalden har dock identifierats väl och genom att påverka dem är det möjligt att främja bevarandet av mångfalden. Här konstateras minskningen av belastningen och störningen i havsområdet ha en nyckelroll. Som konkreta åtgärder bör man också fortsätta med den utökning och utveckling av skyddsområden som ingår i åtgärdsprogrammet, skyddet av hotade arter och livsmiljöer samt utveckla restaureringsåtgärderna för marina livsmiljöer.

När det gäller fisket är bottentrålningens skadlighet välkänd och i Sveriges södra havsområden är den en betydande faktor som orsakar fysiska störningar på havsbotten och försvagar havsbottens integritet. Det är bra att Sverige har satt upp ambitiösa mål för flera regionala fiskebegränsningar. Den miljöskadliga bottentrålningen bör i synnerhet begränsas i marina skyddsområden.

Som en ny åtgärd för att förbättra fiskbeståndens status längs kusten föreslås begränsning av gråsäl och storskarv (ÅPH 60), vilket väcker frågor. Dessa arter är dock inte en central orsak till fiskbeståndens dåliga status längs kusten. Det vore bättre att rikta resurserna till en sådan reglering av fisket som förbättrar fiskets hållbarhet samt bekämpar eutrofieringen och de förändringar i livsmiljön som den orsakar. I det första åtgärdsprogrammet presenteras många sådana åtgärder. Ett bra genomförande av dessa förefaller vara viktigare för att uppnå målen än att begränsa toppredatorer som är en naturlig del av ekosystemet. Åtgärdsprogrammet som helhet har motiverats ingående och de föreslagna åtgärderna bör understödjas, men det är svårt att bedöma deras slutliga effekt. Det kan eventuellt behövas ändringar i bedömningen av konsekvenserna för att bättre kunna verifiera åtgärdernas effektivitet och att målen uppnås.

Geologiska Forskningscentralen (GTK) har bekantat sig med åtgärdsprogrammet och miljökonsekvensbeskrivningen, tagande i hänsyn Esbokonventionen och de gränsöverskridande miljökonsekvenser som verkställandet av programmet kan innebära enligt ovan nämnda dokument. Enligt framlagda analyser har de utvärderade sektorernas bedrivande och utveckling ringa direkta eller indirekta miljöeffekter. I miljökonsekvensbeskrivningen sägs att "Det föreligger en potentiell målkonflikt mellan åtgärderna i det uppdaterade åtgärdsprogrammet och möjligheterna till framtida utvinning av naturresurser och energi" men "Den samlade bedömningen är dock att konsekvenserna av åtgärderna för möjligheten att utvinna marin sand och grus eller att anlägga vattenbaserad vindkraft är mycket små." Vad gäller gränsöverskridande miljöpåverkan, så bedöms vissa uppstå från det uppdaterade åtgärdsprogrammet för havsmiljön. "Konsekvenserna bedöms dock i huvudsak vara positiva och bedöms ej vara stora." Positiva effekter bedöms kunna uppnås om likvärdiga åtgärder vidtas även av andra länder som angränsar till de svenska havsområdena.

Eftersom uttag av sand enligt åtgärdsprogrammet endast förekommer i begränsad utsträckning i svensk ekonomisk zon i Arkonabassängen, så har verksamheten ingen gränsöverskridande miljöpåverkan för Finland.

Enligt åtgärdsprogrammet är fiske med bottentrål mindre vanligt förekommande i svenska delen av Östersjön och belastning som leder till fysisk störning (av havsbotten) är således mindre utbredd.

Vad gäller havsbaserad energi och de fasta installationerna som dessa innebär, är det främst byggandet av dylika konstruktioner som kan åstadkomma gränsöverskridande miljökonsekvenser. Även då är sannolik miljöpåverkan kortvarig, och då sådana konstruktioner främst byggs på hårda bottenar, är risken för omfattande suspension och borttransport av fint sedimentmaterial liten. Således torde byggande av havsbaserad energi ha ringa eller obefintliga gränsöverskridande miljökonsekvenser för Finland.

Vid de svenska kusterna förekommer många aktiviteter ("vattenverksamheter", såsom byggen av infrastrukturer, muddring och dumpning av bottenmaterial, med mera) som påverkar havsbottens integritet och åstadkommer att bottenmaterial sätts i suspension, varefter sedimentmassor kan förflytta sig med vattenströmmar varierande distanser utanför de områden

där aktiviteten sker. Det är dock osannolikt att sådant material kan förorsaka gränsöverskridande miljökonsekvenser för Finland.

Generellt kan man konstatera att åtgärdsprogrammet och miljökonsekvensbeskrivningen är väl sammanställda och GTK instämmer med miljökonsekvensbedömningarna i ett enligt Esbokonventionen gränsöverskridande sammanhang.

Naturresursinstitutet konstaterar att det i förslaget till åtgärdsprogram finns en ny åtgärd (åtgärdsprogram 60) "Behovsstyrd områdesspecifik begränsning av predatorer; gråsäl och skarv, för att stödja åtgärder med syfte att återuppbbygga lokala kustfiskesamhällen". De problem som gråsäl och storskarvar orsakar för det kommersiella fisket och fiskesamhällena samt till vissa delar även deras inverkan på fiskbeståndet har dokumenterats i flera undersökningar och utredningar både i Finland, Sverige och för Östersjön. Effektiva åtgärder skulle verkligen behövas och de borde samordnas mellan kuststaterna så att åtgärderna till exempel inte leder till att storskarvssamhällen som orsakar problem flyttar från en kuststat till en annan stats territorium.

Det uppdaterade åtgärdsprogrammet omfattar en åtgärd som redan ingick i åtgärdsprogrammet från 2015: "Utredning av vilka fiskarter vid kusten som ska fredas och när samt ibruktage av dessa fredningar" (åtgärdsprogram 8). Med detta avses sannolikt hotade fiskarter. Det är dock svårt att få tillräckligt tydlig information om hotade och sällsynta arter som grund för ett exakt fredningsbeslut, eftersom de i regel sällan förekommer i fångsten och det är tidskrävande och kräver mycket resurser att samla in information om dem med hjälp av forskningsmetoder. Fredning av en hotad fiskart är inte heller nödvändigtvis ett särskilt effektivt sätt att återuppliva arten i fråga, eftersom det inte hindrar eller nödvändigtvis minskar förekomsten av arten som oavsiktlig bifångst. Beroende på fångstredskap kan bifångstdödigheten vara betydande. Ett effektivare sätt än fredning för att bevara den biologiska mångfalden kunde vara att inrätta marina skyddsområden i sådana områden som är viktiga för de hotade arternas livscykel. Inrättandet av skyddsområden nämns också som en åtgärd i åtgärdsprogrammet (Åtgärdsprogram 27).

I övrigt behöver Naturresursinstitutet inte uttala sig om detaljerna i åtgärdsprogrammet. Naturresursinstitutet anser att Sveriges åtgärdsprogram för havsmiljön är en mångsidig helhet som går i rätt riktning. Många av de åtgärder som föreslås, särskilt de som syftar till att stärka fiskbestånden, bekämpa främmande arter och minska belastningen på havsmiljön, leder om de lyckas även till positiva miljökonsekvenser i Östersjön utanför Sveriges territorialvatten.

NTM-centralen i Egentliga Finland noterar att det övergripande syftet för åtgärdsprogrammet är att uppnå god miljöstatus i de svenska havsområdena i Östersjön och Nordsjön. Det uppdaterade åtgärdsprogrammet berör perioden 2022–2027. Det uppdaterade åtgärdsprogrammet presenterar 15 nya åtgärder som kan användas för att uppnå målen. Miljökonsekvensbeskrivningen har utvärderat effekterna av dessa åtgärder.

Enligt uppskattningar i miljökonsekvensbeskrivningen är miljöpåverkan av de uppdaterade åtgärderna huvudsakligen positiva. Åtgärderna beräknas dock kunna ha lindriga skadliga effekter på användningen av naturresurser och energi.

NTM-centralen i Egentliga Finland konstaterar att miljökonsekvensbeskrivningen är väl förberedd och strukturerad och kan därför läsas som ett separat dokument utan att läsa åtgärdsprogrammet. Innehållet och målen för åtgärdsprogrammet beskrivs tydligt i miljökonsekvensbeskrivning. Åtgärdsprogramområdets miljöegenskaper, nuvarande status och miljöproblem beskrivs tillräckligt i miljökonsekvensbeskrivningen.

Förbindelsen mellan åtgärdsprogrammet för havsmiljön och andra nationella och internationella planer och program beskrivs i avsnitt 1.3 i miljökonsekvensbeskrivningen. Beskrivningen nämner särskilt målen för HELCOM och OSPAR, liksom målen för havsförvaltning, vattenförvaltning och fiske, och hur de har beaktats vid utarbetandet av åtgärdsprogrammet. I miljökonsekvensbeskrivningen kunde också nämnas hur klimatförändringsmålen har beaktats samt hur havsmiljöplaneringen i närliggande områden (t.ex. Finland) har påverkat planeringen och genomförandet av de planerade åtgärderna.

Miljökonsekvenserna har jämförts mellan två alternativ. Alternativet 0 beskriver de nuvarande miljöförhållandena i området och den troliga utvecklingen av miljön om de uppdaterade åtgärderna inte genomförs. Alternativ 1 utvärderar effekterna av de 15 nya åtgärderna i planeringsområdet. I alternativ 1 har effekterna av varje åtgärd utvärderats separat och en sammanfattning av effekterna av åtgärderna presenteras i en tabell som gör det lätt att förstå de beräknade effekterna av åtgärderna. De gränsöverskridande effekterna av åtgärderna under alternativ 1 har också utvärderats korrekt. Skillnaden mellan alternativ 0 och 1 lämnar dock oklarheter. Det skulle därför vara användbart att i miljökonsekvensbeskrivning på en allmän nivå, ange hur miljöpåverkan skiljer sig mellan de två alternativen.

Hur uppföljningen av åtgärdsprogrammet för havsmiljöns genomförande ska ske kommer att arbetas fram under samrådsperioden. I så stor utsträckning som möjligt kommer befintlig övervakning och rapportering att användas. Vid den vidare förberedelsen av uppföljningen är det viktigt att de valda kriterierna är så entydiga och enkla att använda som möjligt för att få jämförbar uppföljningsinformation och övervaka effektiviteten i åtgärderna.

I bedömningen av miljökonsekvensbeskrivningen anses den främsta osäkerhetsfaktorn vara det faktum, att den uppdaterade handlingsplanen täcker ett stort geografiskt område med flera olika nationella och internationella aktörer. Osäkerhet orsakas också av åtgärdsprogramperiodens korta varaktighet och det faktum, att de underlag och källor som använts för miljöbedömningen kan ha eventuella brister. Som osäkerhetsfaktorer i miljökonsekvensbeskrivning kunde också nämnas klimatförändringen och andra miljöförändringar, samt om tillräckliga investeringar görs i åtgärderna.

NTM-centralen i Södra Österbotten konstaterar att det uppdaterade åtgärdsprogrammet för havsmiljön i Nordsjön och Östersjön 2022-2027 är omfattande och väl strukturerat.

Åtgärdsprogrammet beskriver väl de olika planeringsskedena. Granskningen och urvalet av nya åtgärdsförslag har gjorts utgående från bland annat laglighet, överlappningar, teknisk genomförbarhet och effekt på miljö kvalitetsnormen. Det hade varit intressant att veta hur stor andel av de ursprungliga åtgärdsförslagen man valt att ta med i det uppdaterade åtgärdsprogrammet. Osäkerheten i bedömningsgrunderna påpekas, även situationer då bedömning inte har varit möjlig (till exempel bedömning av miljö kvalitetsnormer). Osäkerheten är tyvärr ett faktum som präglar en stor del av den marina strategin (statusbedömning och bedömning av åtgärdsbehov och åtgärdernas inverkan på uppnåendet av miljömålet) både i Sverige och Finland.

NTM-centralen i Södra Österbotten föreslår att följande kompletteringar kunde övervägas:

- Dokumentet kunde kompletteras med en karta över de olika havsområdena som nämns i åtgärdsprogrammet.
- Dokumentet kunde även kompletteras med en kort sammanfattning av bedömningen av havets miljötillstånd och de olika deskriptorerna. Nu behandlas de endast i den löpande texten, vilket gör det svårare att få en bra överblick av situationen. Tabell 5 sammanfattar förslagen till undantag från att nå god miljöstatus 2020. Tabellen kunde gärna kompletteras med lite mer detaljerad information om deskriptorn och motivering till varför undantag föreslås. Nu hänvisas endast till mer detaljerad beskrivning i kapitel 4.
- Namnet på åtgärd ÅPH 10 Åtgärder mot internbelastning av fosfor i Östersjön, kunde eventuellt redigeras så att det blir tydligare vad åtgärden handlar om. I nuvarande form är det oklart om åtgärden syftar till att förbättra lokalt i övergödda vikar och fjärdar, eller storskaligt i utsjön och den interna belastning som härstammar från Egentliga Östersjön.
- I åtgärdsprogrammet nämns att det finns en risk att effekterna av övergödning förvärras som en konsekvens av klimatförändring. Frågan är mycket viktig och kunde få större utrymme i åtgärdsprogrammet.
- Påståendet på s. 68 att belastningsunderskottet jämfört med HELCOMs beting till Bottenhavet och de danska sunden har en positiv inverkan på andra bassänger, då till exempel Bottenhavet tar emot näringsämnen från Egentliga Östersjön och Bottenviken, samt bidrar med "renare" vatten till dessa intilliggande havsområden, kunde förklaras närmare. Tillståndet i Bottenhavet har försämrats under de senaste 10 åren, vilket är en synnerligen oroväckande utveckling som sannolikt beror på näringsläckage från bottnar i intilliggande havsområden.
- Samhällsekonomiska konsekvenser beskrivs kortfattat i kapitel 5.2. med en hänvisning till underlagsrapport. Texten kunde kompletteras med en kort sammanfattning av metodiken för den samhällsekonomiska analysen.

NTM-centralen i Södra Österbotten (Gällande miljökonsekvensbeskrivning)

Uppdateringen av åtgärdsprogrammet har skett i samverkan med flera olika myndigheter. Kommuner har också en stor roll i planeringsprocessen. Dessutom har dialog och informationsinsatser genomförts på olika nivåer, bland annat för forskare och olika branschorganisationer. Det här är en viktig del i processen för att förankra de föreslagna åtgärderna. Samarbetet mellan Sverige och Finland nämns också kort. Havet är gemensamt och en närmare beskrivning av det här samarbetet hade därför varit intressant.

Miljökonsekvensbeskrivningen för Sveriges åtgärdsprogram för havsmiljön utgör en egen helhet där huvudpunkterna i åtgärdsprogrammet och innehållet i miljöbedömningen beskrivs. Alternativen som granskas är det s.k. nollalternativet (programalternativet) och åtgärdsalternativet, som omfattar 15 nya åtgärder. Grunderna för granskningen av alternativen kunde presenteras tydligt exempelvis i början av miljökonsekvensbeskrivningen. Tyngdpunkten i miljökonsekvensbeskrivningen ligger på bedömningen av de 15 nya åtgärderna. Betydelsen av de 32 åtgärderna under föregående planeringsperiod beskrivs i själva åtgärdsprogrammet, men av miljökonsekvensbeskrivningen framgick det inte särskilt tydligt att de även ingår i det nya åtgärdsprogrammet utöver de 15 nya åtgärderna. Denna helhet kunde tas upp lite noggrannare eller åtminstone kunde en hänvisning göras till ifrågakavande punkt i åtgärdsprogrammet.

Enligt miljökonsekvensbeskrivningen medför genomförandet av åtgärdsprogrammet sannolikt inga betydande miljökonsekvenser. I miljökonsekvensbeskrivningen ingår en tydlig tabell över miljökonsekvenserna för var och en av de 15 olika åtgärderna (46–60). De största positiva miljökonsekvenserna har identifierats för åtgärd 51 (minimera miljöpåverkan från sjöfart) i effekterna på vattnet och den biologiska mångfalden, åtgärd 55 i effekterna på klimatet (begränsning av utsläpp från motorbåtar) och åtgärd 48 i effekterna på användningen av naturresurser m.m. (åtgärder som gäller fiskbeståndet). Å andra sidan har åtgärd 55 ansetts ha en något negativ inverkan på fisket liksom åtgärd 58 (pilotprojekt för ekosystembaserad havsförvaltning).

De föreslagna åtgärdernas konkreta och kvantitativa betydelse är utmanande, om inte omöjlig, att redovisa när det kommer till de flesta miljökonsekvenserna. För att skapa någon slags bild kunde det vara bra att göra en bedömning utifrån storleksklass om till exempel vilken betydelse åtgärder i havsområdet har i jämförelse med åtgärder på land.

Beskrivningen av hur genomförandet av åtgärderna följs upp, av åtgärderna för att lindra de skadliga konsekvenserna och av granskningen av riskerna förblir ytlig i miljökonsekvensbeskrivningen. Genomförandet av åtgärdsprogrammet har konstaterats vara beroende av bland annat finansieringsmöjligheterna. Som en risk torde man också kunna nämna den eventuella förekomsten av gränsöverskridande miljöpåverkan.

Gränsöverskridande miljöpåverkan har i miljökonsekvensbeskrivningen granskats som ett eget stycke av ganska allmän karaktär. Ganska små positiva effekter har konstaterats uppstå, särskilt om andra länder vidtar samma åtgärder och de samordnas gemensamt. För att göra det mer konkret kunde man i detta sammanhang också nämna motsvarande havsvårdsarbete som utförs i andra länder och varifrån man får information om det, samt hur innehållet i åtgärdsprogrammet ser ut i ljuset av de gemensamma miljömålen för Östersjöns avrinningsområde. De viktigaste gemensamma åtgärderna skulle också kunna nämnas.

Ålands landskapsregering har fått en begäran från miljöministeriet att avge ett yttrande gällande den svenska havsmiljöns operativa program förslag (det marina åtgärdsprogrammet) som är ute på remiss. Ålands landskapsregerings miljöbyrå och fiskeribyrå uppskattar den

möjligheten och har läst programmet med stort intresse. Det är ett väl genomarbetat dokument som Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram med många bra åtgärdsförslag som även öppnar upp för gränsöverskridande samarbete.

Ålands landskapsregering önskar påbörja en dialog med både Finland och Sverige när det avser gränsöverskridande frågor som gäller t.ex. hållbara fiskebestånd och värdefull undervattensnatur. Ålands landskapsregering önskar således att ingå i samarbetsgrupp för hållbart fiske och värdefull undervattensnatur i Östersjön. De punkter vi tar upp nedan kommer att ingå i Ålands landskapsregerings marina åtgärdsprogram för perioden 2022–2027. Remissrunda är planerad från mitten av mars till mitten av augusti.

Ålands landskapsregering vill samarbeta i Östersjön kring nedanstående punkter:

- Stärka Natura 2000 –nätverket och andra gränsöverskridande samarbeten t.ex. för undervattensnatur (deskriptor 1 och 4)
- Utveckla kunskapsunderlag och metoder gällande värdefull undervattensnatur (gnm t.ex. VELMU, Åland Seemap eller annan karteringsmetod – deskriptor 1, 4, 6)
- Ta fram handlingsplaner för att stärka biologisk mångfald i havet, gärna genom internationellt samarbete (deskriptor 1, 4 och 6)
- Samverka kring hållbara fiskebestånd i Östersjön (deskriptor 1, 3, 4).

Centralförbundet för Fiskerihushållning har bekantat sig med Sveriges åtgärdsprogram och vi har koncentrerat oss på de delar av åtgärdsprogrammet som gäller fiske, samt på fisket påverkande faktorer, så som säl och skarv.

Sverige har utarbetat ett gediget och mångsidigt åtgärdsprogram. Vad kommer till fiske kan vi konstatera att det som så ofta när det gäller fiske blir väldigt tudelat. Dels vill man bevara fisket och skapa förutsättningar för det, efterföljt av en lista med åtgärder som tyvärr kommer att verka i motsatt riktning.

Vad kommer till frågor så som säl, skarv, men även invasiva arter, är det mycket viktigt att Finland och Sverige utför ett nära samarbete. Från fiskerisidans håll har vi redan länge lobbat för en gemensam nordisk skarvförvaltning. De problem och konflikter som skarven orsakar är de samma i länderna och i en viss utsträckning är det även fråga om samma fåglar som flyttar mellan länderna. Kunskapsutbyte och samarbete kring sälförvaltning är även det viktigt för att råda bot på de problem sälarna orsakar fisket, i synnerhet det småskaliga kustnära fisket.

Förbundet för Vattenskyddsföreningarna i Finland

Eutrofieringen är ett av de mest betydande fenomen som påverkar Östersjöns tillstånd. Den sammanlagda effekten av näringsutsläpp och intern belastning håller på att öka. Klimatförändringen gör problemet ännu mer utmanande. Därför är det viktigare än någonsin att minska näringsutsläppen i Östersjöområdet. Restaureringsåtgärderna som genomförs i avrinningsområdena har stor betydelse för förbättrandet av kustvattnens och även hela Östersjöns tillstånd.

Internationella verksamhet – i synnerhet beslut och åtgärder inom HELCOM och EU – för att förbättra Östersjöns tillstånd är av största vikt. Dessutom behövs forskningssamarbete och interaktion mellan experter och tjänstemän för att utöka och förmedla forskningsrön mellan Östersjöländerna. Det skulle vara bra att betona samarbetet mellan Östersjöländerna ännu mer i åtgärdsprogrammet. De regionala vattenskyddsföreningar som hör till Förbundet för vattenskyddsföreningarna i Finland är viktiga experter som i framtiden kunde göra en större insats i det internationella samarbetet än vad de gör i nuläget.

Ett enskilt exempel är de mångahanda utsläppen från fartyg som är en svårhanterlig helhet, eftersom fartyg från hela världen trafikerar Östersjön. Tills vidare är de internationella regelverken och avtalen otillräckliga för att förebygga dessa utsläpp. För att driva detta framåt måste Östersjöländerna samarbeta.

Kanslichef

Juhani Damski

Specialsakkunnig

Minna Torkkeli

Bilagor

Utlåtanden som miljöministeriet har mottagit

För kännedom

Utrikesministeriet